

De Notekraker als Jakobs ladder

De wordingsgeschiedenis van een meisje tot jonge vrouw. Dat is voor regisseur Rob Barendsma het hoofdthema van het klassieke ballet De Notekraker. In zijn versie van het dansspectakel neemt hij de partituur van Tschaikowski als uitgangspunt. "Klara leert dat de fantasie het leven de moeite waard maakt."

Drie weken lang werkten Rob Barendsma en zijn groep tien uur per dag aan de Notekraker. Toen was de eerste doorloop. "Na zo'n proces ben je behoorlijk sensibel en kun je weinig kritiek hebben. Dan wil ik eigenlijk alleen horen dat het goed is", lacht de regisseur terugblikkend. Desalniettemin was hij niet ontevreden met het eerste resultaat. "Ik had gevoel dat langzaam zichtbaar wordt wat ik wil. Uit de doorloop sprak dat de spelers vreugde hebben in de personages die ze neer zetten. Die positiviteit moet deze Notekraker voor mij absoluut hebben." Rob Barendsma is een bevroren theatermaker. Dat blijkt uit de energie die hij in zijn producties steekt. Maar ook uit het feit dat hij professionals als Birgit Hering, Bettina Grube en Melaine Macdonald Lampson in dit avontuur wist mee te trekken, waaraan ze nu - pro deo! - mee werken. Overtuigingskracht is ook wat Barendsma van de spelers verwacht. "Hier sta ik, kijk me aan, ik sta honderd procent achter wat ik doe", verwoordt de regisseur zijn verwachtingen. "Het publiek moet de emoties op het toneel nabeleven."

"We willen theater maken met euritmie", zet de regisseur zijn bedoelingen uiteen. Dat betekent dat we zo nu en dan 'uit' de euritmievoorstelling stappen en even mime- of toneelspeler zijn. Een keer kiezen we er zelfs voor om niets te doen, tijdens de climax van het ballet waarin Klara en de Notekraker samen een pas de deux doen. In het oorspronkelijke ballet worden op dat moment alle moeilijke kunstjes uit de kast gehaald. Wat stel je daar als euritmist tegenover. Niets, besloot ik. Klara laat de muziek los en stapt er bewust uit. Als een macht die over haar heen gaat."

Volgens Barendsma schort het in de traditionele euritmie aan menselijke emoties. "Het ik, toch de basis van de Europese cultuur, wordt naar de achtergrond verdrongen. De euritmist verbeeldt de geestelijke wereld. Het publiek komt in een droomtoestand, maar het gebeuren meeleven doet het niet. Ik wil niet op deze manier 'objectieve voorstellingen' maken. Wij westerlingen relateren nu eenmaal alles aan onszelf. Om mee te gaan met een theaterstuk moeten ze een gevecht met zichzelf aan gaan. Dat vind ik spannend."

Dat hij voor dat experiment nu net de Notekraker moest gebruiken, wekt verbazing. De Notekraker, dat is toch dat suikerzoete ballet met die vrij eenduidige muziek van Tschaikowsky? "Op het eerste gehoor lijkt dat inderdaad zo", erkent Barendsma. "Iedere noot verklankt een facet van de handeling. Maar daarmee is niet alles gezegd. Het is niet voor niks dat

repetitiefoto euritmie-spektakel ~de Notekraker~

iedere choreograaf toch weer iets nieuws met de muziek van Tschaikowski weet te doen. Wie goed luistert, hoort nog een tweede, versluisde laag. En die laag verhaalt van de wordingsgeschiedenis van Klara en hoe zij zich ontwikkelt tot volwassenheid."

Geestelijke groei

Barendsma vergelijkt de ontwikkeling van Klara in de Notekraker met een Jakobs ladder. "Steeds betreedt ze een trede die haar dichterbij geestelijke volwassenheid brengt." Om dat duidelijk te maken, ontdoet hij het oorspronkelijke libretto van al zijn franje. Zo speelt zijn Notekra-

ker zich niet af tijdens het kerstfeest. En het leger van tinnen soldaatjes, dat tegen de muizen vecht, is in Barendsma's versie ontdaan van krijgslust. Ze worden verbeeld door de tot leven gewekte voorouders van Klara, gekleed in pyjamabroecken.

Gaandeweg het theaterstuk stijgt Klara steeds een trede hoger op de Jakobs ladder. Drosselmeyer, de peetoom van Klara, speelt daarbij een belangrijke rol. "Juist door te ergeren en te narren", zegt Barendsma. "Drosselmeyer

zorgt ervoor dat de hoofdrolspeelster sterke sympathie- en antipathiegevoelens heeft. Maar ook dat ze open kan staan voor de liefde." Die liefde zal zich richten op de onaantrekkelijke notekraker (verbeeld door de regisseur zelf, die ze van haar peetoom krijgt. "De diepere boodschap is: laat je niet afleiden door een lelijke buitenkant maar zie het mooie dat ieder van ons in zich heeft."

Dat Klara een wezen is dat zelf verlangt naar geestelijke groei, blijkt voor Barendsma uit de muziek. Hij geeft een voorbeeld uit het begin van het theaterstuk. "Het samenzijn met de familie wordt verstoord door trommelmuziek, in

het ballet gespeeld door het broertje van Klara. In dit stuk verklankt de trommel iets wat in Klara zelf zit. Ze is geïrriteerd, heeft niet genoeg aan de realiteit." Later in het theaterstuk leert de fee haar om vrij om te gaan met haar fantasie. "De Russische, Chinese en Arabische dans zijn in mijn visie uitingen van die fantasie. Een gave uit de kindertijd die je nooit moet verliezen. Ze geeft je de vrijheid om je los te denken van je eigen situatie."

De kostuums voor de verschillende personages, die Barendsma zelf ontwerpt, zijn nog niet klaar. "Klara zal in elk geval iets wits dragen. Niet vanwege haar reinheid, maar om haar voor het publiek volgbaar te maken in een kleurig geheel. Ik twijfel nog wat ik voor Birgit Hering, die Klara verbeeldt, zal maken. Ik heb de keuze tussen een broek en een jurk. Een jurk maakt de euritmie beter zichtbaar. Een broek geeft meer silhouet. Ik denk dat ik alletwee maak en pas op het laatste moment kies. Belangrijk is dat Klara overkomt als een leuke jonge vrouw. Niet alleen maar een mooi meisje, maar als een mens met hoekige kanten. Met scherpe nagels, want dat is wat me boeit aan een vrouw."

"Aan het einde geeft de toverfee aan: dit is de grens, verder kan je niet gaan. Wil je jezelf nog verder ontwikkelen, dan moet je ouder zijn." In de slotwals komen alle personages uit de choreografie nog een keer terug. Iedereen neemt afscheid van Klara. Uiteindelijk rennen ze naar haar toe, en lijkt het of ze iedereen in zich opneemt. Alleen de Notekraker niet. Die loopt langzaam weg. Ik zou het te goedkoop vinden als ook de Notekraker in Klara zou verdwijnen. Hij blijft een ideaal, waarnaar ze op zoek kan gaan."

Saskia Klaassen

10 januari Den Haag Lucent Danstheater